

До разової спеціалізованої ради

ДФ 35.051.123

Львівського національного університету

імені Івана Франка

м. Львів, вул. Університетська, 1

Рецензія

на дисертаційну роботу **Мазур Анастасії Вікторівни**

на тему: **«Регулювання розвитку стартап-підприємництва в Україні»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

073 «Менеджмент»

(галузь знань 07 «Управління та адміністрування»)

Актуальність дисертаційної роботи. Стартап-підприємництво в Україні активно розвивається протягом останніх років, що пов'язано із активізацією ІТ-центрів, наявністю високоосвічених кадрів, а також появою єдинорогів, що мають високі показники та впливають на рейтинг української стартап-екосистеми порівняно із іншими країнами. Велика частка стартапів у всьому світі припадає на ІТ сектор, який в Україні розвивається досить успішно і, попри складну економічну ситуацію в країні, демонструє стійкі темпи зростання. В умовах повномасштабного вторгнення стартапи розширили спектр власної діяльності долучаючись до волонтерства, розробляючи нові інноваційні ідеї у сфері оборонного комплексу. Зокрема, такі ідеї реалізуються не тільки у комерційній сфері, а й на базі університетських акселераторів, що розширюють можливості долученості освітнього сектору до активної у часті у стартап-екосистемі. Фінансування стартапів в умовах вторгнення має проблемні місця для стартапів, проте міжнародна підтримка (міжнародні фонди, грантові програми) допомагають підтримувати українську стартап-екосистему та розвивати стартап-підприємництво. Це створює сприятливе середовище для зростання вітчизняної екосистеми стартапів. Сукупність окреслених

проблемних питань підтверджує актуальність дослідження, що й зумовило вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети, визначення її предмета й об'єкта, а також логічно-структурну побудову.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Дисертаційна робота Мазур А.В. виконана в межах виконання держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри менеджменту економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема у рамках держбюджетної теми «Управління конкурентоспроможністю агропродовольчої продукції в господарській системі України» (номер державної реєстрації 0120U101814), в межах якої обґрунтовано теоретичні аспекти регулювання розвитку стартап-підприємництва в Україні. Здобувачка наукового ступеня у 2019-2022 рр. брала участь у виконанні міжнародного грантового проєкту «Партнерство університетів України та Німеччини з трансферу технологій» (German Ukrainian Technology Transfer University Partnership) за грантом Німецької служби академічних обмінів DAAD (ID 57449224), що реалізувалася Львівським національним університетом імені Івана Франка в партнерстві із Вюрцбурзьким університетом Юліуса Максиміліана та Київським академічним університетом.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертаційна робота відповідає вимогам щодо оформлення дисертацій, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами). У анотації коротко охарактеризовано структуру та результати дисертаційної роботи, анотація написана українською та англійською мовами, наведено перелік умовних скорочень. Перелік умовних скорочень включає специфічну термінологію, англійські аббревіатури, розшифрування наукових підходів, методик та інституцій, що стосуються сфери дослідження. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та завдання дослідження, об'єкт та предмет, розкрито методи дослідження, визначено інформаційну базу, виокремлено наукову новизну та практичне значення

одержаних результатів, описано особистий внесок здобувача, анотовано апробацію результатів дисертації та публікації, а також наведена коротка інформація про структуру й обсяг дисертації.

Науково-теоретичну цінність становлять положення, сформульовані авторкою у першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методичні основи регулювання розвитку стартап-підприємництва» (с.31-90), зокрема розкрито суть та диференціювання стартапів як специфічного типу інноваційного підприємництва в процесі його розвитку, досліджено теоретико-методичне обґрунтування управління життєвим циклом розвитку стартапів, розкрито таксономію та методологію регулювання розвитку стартап-підприємництва в контексті філософсько-економічних парадигм розвитку економіки.

У другому розділі «Прагматика регулювання процесів розвитку стартап-підприємництва» (с.91-159) дисертантка досліджує динаміку, структуру, фінансування розвитку стартап-підприємництва в Україні. Вагоме науково-прикладне значення має здійснений багаторівневий аналіз регулювання розвитку стартап-підприємництва України у глобальній інноваційній системі та оцінювання регіональних стартап-екосистем в Україні. Варто відзначити значний обсяг зібраних аналітичних, статистичних даних щодо функціонування сфери стартап-підприємництва в Україні і світі з англійських ресурсів міжнародних організацій, рейтингових агентств, аналітичних центрів, підприємницьких асоціацій, бізнес-об'єднань в ситуації відсутності офіційних даних Держстату України, що, без сумніву, розширює масштаб дослідження, можливості адаптації його результатів в контексті інтеграційних процесів.

Заслуговує на увагу і те, що дисертанткою у третьому розділі «Напрями удосконалення регулювання розвитку стартапів в Україні» (с.160-197) обґрунтовано адаптацію зарубіжного досвіду регулювання інноваційної діяльності та розвитку стартапів, удосконалено моделі співпраці суб'єктів стартап-екосистеми в політиці регіонального розвитку та розроблено

стратегічні орієнтири державного регулювання стартап-підприємництва в умовах російського вторгнення в Україну.

За результатами проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки (с. 198-203), які логічно випливають з одержаних основних наукових результатів, корелюють з метою, завданнями та структурою дослідження.

Список використаних джерел (с. 204-231) з 268 джерел оформлено за встановленим стандартом та сформовано в алфавітному порядку. Рукопис завершується 12 додатками, які включають допоміжний матеріал: таблиці з масивом вихідних цифрових даних, проміжні математичні формули та розрахунки, акти й довідки про впровадження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Дисертаційна робота Мазур А.В. містить наукові положення, висновки і рекомендації, що мають достатньо високий ступінь обґрунтованості та достовірності, оскільки вони сформульовані на основі опрацювання значної кількості статистичних джерел (як українських, так і іноземних), наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, застосування широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження, які дають змогу дослідити стартап-підприємство та стартап-екосистему України.

Відтак, аналіз дисертаційної роботи, розроблених у ній наукових положень і рекомендацій дозволяє зробити висновок про достатній рівень їх обґрунтованості відповідно до встановлених вимог, а також про відповідність спеціальності 073 «Менеджмент». Наукові положення, висновки та рекомендації, які наведено у дисертації – достовірні, всебічно доведені та науково обґрунтовані.

Наукова новизна результатів кваліфікаційної роботи. За результатами рецензування немає зауважень щодо положень наукової новизни дослідження, які свідчать про високу його якість і внесок у відповідну наукову галузь за рахунок авторських пропозицій щодо вирішення вагомих наукових проблем

сьогодення. Здобувачкою коректно оцінено рівень новизни одержаних результатів, зокрема:

- удосконалено: комплексну модель оцінювання регіональних стартап-екосистем як системи взаємодії інституцій підтримки розвитку стартапів та їх результативності, визначення категорійного апарату, моделі регулювання розвитку стартапів в умовах глобальної ринкової економіки як наскрізної системи на чотирьох рівнях, підходи до взаємодії учасників регіональної стартап-екосистеми у авторській моделі академічної платформи стартапів;
- набули подальшого розвитку: концепція ієрархічної природи потреб, заснована на класифікації Маслоу, застосування факторного аналізу чинників впливу на розвиток та поширення стартап-підприємництва в Україні, рекомендації адаптації міжнародного досвіду створення та розвитку регуляторних інструментів розвитку стартап-підприємництва.

Зазначені положення збагачують науку новими підходами до вивчення проблем регулювання розвитку стартап-підприємництва в Україні.

Теоретичне та практичне значення одержаних здобувачкою результатів. У дисертації здобувачкою розвинуто категорійний апарат дослідження, а саме – уточнено поняття «регулювання», «розвиток стартап-підприємництва», «стартап», запропоновано модифіковану шестистапну модель життєвого циклу стартапів з додаванням етапу стабілізації до класичної моделі. Також розроблено чотирирівневу систему регулювання розвитку стартап-підприємництва (зокрема мега-, макро-, мезо- та мікрорівні), з урахуванням міжнародного впливу через світові організації та провідні країни світу, регулювання на рівні України через функції, методи та інструменти державного регулювання. Розробки регіонального рівня представлені проведеним аналізом стартап-екосистеми м. Львова, що дало змогу ідентифікувати чинники успіху та невдачі стартапів, і з урахуванням цих результатів розробити академічну платформу для підтримки стартап-підприємництва в умовах постійних змін та нестабільної ситуації.

Сформовані у роботі рекомендації будуть корисними при розробці нормативних та управлінських актів, що регулюють розвиток стартап-підприємництва, напрацювання проєктів рішень, стратегій, програм, та практично втілюватимуть політику підтримки стартап-підприємництва. Так окремі рекомендації щодо векторів співпраці між органами місцевого самоврядування, малими підприємствами-стартапами, освітнім та комерційним середовищем для розвитку стартап-підприємництва, враховано при розробленні програм і проєктів Львівської міської ради щодо підтримки підприємців, що релоковані або продовжують свою діяльність в Україні (довідка №5 від 01.09.2023, видана ЛКП «Центр підтримки підприємництва» Департаменту економічного розвитку Львівської міської ради); а також при розробці Стратегічного плану розвитку Жашківської ОТГ до 2027 року (довідка №79/01-05 від 01.06.2023, видана Жашківською міською ради Черкаської області).

Науково-методичну і практичну значущість становлять отримані результати проведеного дослідження для ЗВО. Результати дисертації «Регулювання розвитку стартап-підприємництва в Україні» використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка та у проєктоорієнтованій діяльності, зокрема з розвитку стартап-культури серед студентства і молоді, Наукового парку Львівського університету «Інновації та підприємництво» (довідка № 01/23 від 30.06.2023 р.).

Повнота висвітлення положень дослідження у наукових публікаціях, рівень їх апробації. Дисертація Мазур А.В. є самостійним, аргументованим, цілісним та завершеним науковим дослідженням, у якому чітко сформульовано наукові положення, розкрито їхній зміст. Вони достатньо повно відображені у наукових публікаціях, одна з яких у виданні, що індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science. Достовірність основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується їхньою апробацією на міжнародних та всеукраїнських конференціях, зокрема опубліковано 8 тез доповідей, а також 8 публікаціями у наукових виданнях, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті - у зарубіжних виданнях.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У дисертації та наукових публікаціях Мазур А.В. не виявлено порушення академічної доброчесності, ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленого наукового дослідження, що дає змогу зробити висновок про дотримання вимог академічної доброчесності.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи. Відзначаючи змістовність поданої до захисту дисертації, обґрунтованість і новизну отриманих наукових результатів, вважаємо за необхідне акцентувати на окремих її недоліках і дискусійних положеннях, зокрема:

1. Безумовно заслуговує на увагу запропонований авторкою підхід до тлумачення сутності поняття «стартап», «стартап-підприємництво» (с.38), оскільки й досі немає єдиної дефініції, що дозволяє чітко ідентифікувати цей тип інноваційного підприємництва. Але окремі сутнісні компоненти визначення, зокрема вік і офіційна реєстрація стартапів є дискусійними. Тому у підрозділі 1.1. (ст.37-38), на наш погляд, більшу увагу варто було б приділити диференціації стартап-підприємництва та інноваційного підприємництва, аби стандартизувати підходи до обліку, аналізу та моніторингу стартапів, а також виокремити особливі методи регуляторного впливу. Це б дозволило зменшити рівень наукових дискусій навколо тлумачення основних понять і розширити механізми підтримки такого підприємництва, зробивши їх більш цільовими.

2. Узагальнення напрацювань вітчизняних та зарубіжних науковців дозволило дисертантці здійснити видову класифікацію стартапів за десятьма класифікаційними ознаками (табл. 1.2 на с. 47-48). Вважаємо, що цю класифікацію доцільно було би розширити, додавши ознаки, які б розкривали особливості регулятивного впливу, партнерства, локації зародження ідеї у стартап-екосистемі, адже у тексті дисертації наводяться ширші трактування видів стартапів, ролі ЗВО у їх формуванні, а також інструментів, які варто застосовувати до їх регулювання.

3. У таблиці 2.6 (с. 107) представлено міжнародні (наддержавні) організації, міжнародні фінансові установи та правові норми регулювання, що впливають на розвиток стартап-підприємництва. В умовах війни в Україні відбулися зміни системи регулювання розвитку підприємництва, а активна співпраця держсектору та міжнародних організацій стала важливим напрямом у створенні сприятливих умов для українських стартапів, оскільки деякі стартапи передислокувалися до інших країн для продовження їхньої діяльності. Проте ці проблеми, на наш погляд, недостатньо висвітлено в роботі, а здобувачці вартувало би глибше розкрити та детальніше проаналізувати стан, тенденції та міжнародні можливості підтримки для українських стартапів.

4. Цікавим з точки зору сучасних методик викладання стартап-підприємництва є досвід авторки у напрацюванні практичних завдань курсу і моніторингу його ефективності (с.174-176). Якісно розроблений опитувальник (дод. Л) і кількість зібраних відповідей не викликають сумнівів щодо отриманих висновків (дод. М). Проте, вважаємо, що дисертація виграла би, якщо представлене соціологічне дослідження дисертанткою було би відображено в динаміці, що давало б змогу відстежити зміни в перевагах, зацікавленні, оцінюванні теоретичного змісту та практичних інструментів навчального курсу в умовах зміни зовнішнього середовища в Україні.

Утім зазначені зауваження мають дискусійний характер та загалом не знижують науково-практичної цінності дисертаційної роботи.

Загальний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Дисертаційна робота Мазур А.В. «Регулювання розвитку стартап-підприємництва в Україні» виконана на актуальну тему, за своїм змістом є завершеною самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 073 «Менеджмент» (галузь знань 07 «Управління та адміністрування»). Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення,

висновки та рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими. Визначену мету дослідження досягнуто, а поставлені завдання вирішено. Опубліковані наукові праці відображають зміст дисертації, основні результати дослідження, наукову новизну, практичну значущість та особистий внесок здобувачки у вирішення вагомих наукових проблем.

За рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертаційна робота «Регулювання розвитку стартап-підприємництва в Україні» повністю відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а її автор - Мазур Анастасії Вікторівни - заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Назар ДЕМЧИШАК